

การดำรงอยู่และการเปลี่ยนแปลงการผลิตหอมแดงภายใต้มนทัศน์ภูมิศาสตร์
การเกษตร : กรณีศึกษาบ้านยางชุมใหญ่ หมู่ที่ 1 อำเภอยางชุมน้อย จังหวัดศรีสะเกษ
Persistence and Change of Shallot Production under Agricultural
Geographical Conception: A Case Study of Ban Yang Chum Yai Moo 1,
Yang Chum Noi District, Sisaket Province

น้ำผึ้ง ทาค่อง^{1*}

Nhumpung Thaklong^{1*}

บทคัดย่อ

บทความนี้ต้องการนำเสนอถึงการคงอยู่และการเปลี่ยนแปลงการผลิตหอมแดงภายใต้มนทัศน์ภูมิศาสตร์การเกษตร: กรณีศึกษาบ้านยางชุมใหญ่ หมู่ที่ 1 อำเภอยางชุมน้อย จังหวัดศรีสะเกษ โดยผู้วิจัยได้เก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์จากแบบสัมภาษณ์เกษตรกรผู้ที่ยังคงปลูกหอมแดงและเกษตรกรที่ปรับเปลี่ยนการปลูกหอมแดงเป็นพืชชนิดอื่น ได้ทำการสัมภาษณ์ครัวเรือนที่ปลูกหอมแดงจำนวน 20 ครัวเรือน และเกษตรกรที่ปรับเปลี่ยนการปลูกหอมแดงเป็นพืชชนิดอื่นจำนวน 20 ครัวเรือน และนำมาวิเคราะห์ พบว่า เกษตรกรที่ยังคงปลูกหอมแดงอยู่ เนื่องมาจากปัจจัย 2 ด้าน คือ 1) การเป็นอาชีพจากรุ่นสู่รุ่น ซึ่งครอบครัวเคยทำมาก่อน โดยเป็นอาชีพที่มีการสืบทอดกันมา ทำให้เกษตรกรยังคงปฏิบัติตามๆ กันมาจนถึงปัจจุบัน และ 2) เป็นอาชีพที่สร้างรายได้ให้กับครอบครัว การปลูกหอมแดงได้สร้างรายได้หลักกับครอบครัว แม้ว่ารายจ่ายและรายรับจะมีมาก แต่ยังมีจุดความคุ้มทุนของเกษตรกร นอกจากนี้หอมแดงยังเป็นพืชเศรษฐกิจในชุมชน ส่วนเกษตรกรที่ตัดสินใจปรับเปลี่ยนการปลูกหอมแดงมาเป็นพืชชนิดอื่น เนื่องมาจากปัจจัย 2 ด้าน คือ 1) การเป็นผู้สูงอายุ และไม่มีแรงงานในการภาคการเกษตร เนื่องจากเกษตรกรมีอายุที่มากขึ้น ไม่สามารถจะประกอบอาชีพการเกษตรได้ ประกอบกับในครัวเรือนไม่มีแรงงานที่ทำการเกษตร เนื่องจากวัยแรงงานได้อพยพเข้าไปทำงานในเมือง ทำให้ตัดสินใจปรับเปลี่ยนพืชในการปลูก และ 2) การไม่มีต้นทุนในการลงทุนปลูกหอมแดง เกษตรกรไม่มีทุนในการลงทุนปลูกหอมแดง จึงต้องปรับเปลี่ยนพืชในการปลูก โดยเน้นปลูกพืชที่ไม่มีค่าใช้จ่ายสูง และสามารถเก็บผลผลิตขายได้ทุกวัน

คำสำคัญ: การดำรงอยู่ การเปลี่ยนแปลง หอมแดง ภูมิศาสตร์การเกษตร การตัดสินใจของเกษตรกร

¹ อาจารย์ดร. คณะครุศาสตร์, มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ

¹ Lecturer Dr. Faculty of Education, Sisaket Rajabhat University

*Corresponding author: nhumpung_thaklong@cmu.ac.th

Abstract

This article aimed at presenting the the persistence and change of shallot production under Agricultural geographical Conception: a Case study of Ban Yang Chum Yai Moo 1, Yang Chum Noi District, Sisaket Province. The researcher collected data from interviews using a interviews form to farmers who continued to grow shallots and farmers who changed their cultivation to other crops. 20 households that grow shallots were interviewed and 20 households who changed shallot cultivation to other crops were collected and analyzed. It was found that farmers who continued to grow shallots were influenced by two factors: 1) Being a career from generations to generation which the family had done as a profession that has been inherited, causing farmers to continue to follow Gun until now. And 2) it is a career that generates income for the family. Shallot cultivation is the main income for the family. Although expenditures and incomes are large however there is also a break-even point for farmers. In addition, shallots are a cash crop in the community. As for farmers who decide to change the cultivation of shallots to other crops This is due to two factors: 1) Being an elderly person will not able to do labor in cultivation of Shallot In addition, there are no agricultural workers in the household mainly due to young adults has migrated to work in the city. Farmer made decisions to modify plants in planting. And 2) the lack of investment in shallot cultivation. Farmers have no capital to invest in shallot cultivation. Therefore, the crops must be modified for planting. by focusing on growing crops that are not costly and can keep the produce for sale every day.

Keywords : Persistence, Change, Shallot, Agricultural Geographical, Agriculturist's Decisions

บทนำ

หอมแดงเป็นพืชผักที่คนไทยนิยมนำมาปรุงเป็นอาหารเพื่อเพิ่มรสชาติให้อร่อยยิ่งขึ้น หอมแดงสามารถปลูกได้ตลอดปี ปกติจะมีการปลูกเป็นพื้นที่ขนาดใหญ่และผลผลิตจะมีปริมาณมากที่สุดในช่วงฤดูการทำนาซึ่งเป็นระยะที่มีอุณหภูมิค่อนข้างเย็น หอมแดงมีการเจริญเติบโตได้สมบูรณ์และหัวค่อนข้างแก่กว่าในการปลูกฤดูกาลอื่น ๆ ทำให้การเก็บรักษาได้ค่อนข้างจะทนกว่า ปัจจุบันหอมแดงเป็นพืชที่ประเทศไทยมีการส่งออกสูง ตลาดรับซื้อได้แก่ มาเลเซีย อินโดนีเซีย สิงคโปร์ ตะวันออกกลาง นอกจากนี้ยังมีประเทศในกลุ่มยุโรป ได้แก่ เนเธอร์แลนด์ เยอรมัน อังกฤษ เป็นต้น พื้นที่หลักที่มีการปลูกหอมแดงเป็นอาชีพส่วนใหญ่จะอยู่ในพื้นที่ภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือและภาคตะวันตก ได้มีการประกาศเขตเศรษฐกิจสำหรับปลูกหอมแดงใน 3 ภาค คือ ภาคเหนือ ได้แก่จังหวัดเชียงใหม่ เชียงราย พะเยา ลำปาง ลำพูน อุตรดิตถ์ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ได้แก่ จังหวัดชัยภูมิ บุรีรัมย์ นครราชสีมา ศรีสะเกษ อุบลราชธานี และภาคตะวันตกได้แก่จังหวัดราชบุรี (Technologychaoban, 2017) จากข้อมูลของกรมวิชาการเกษตรพบว่าจังหวัดศรีสะเกษเป็นจังหวัดที่มีพื้นที่

การเพาะปลูกหอมแดงมากที่สุดในประเทศไทย เนื่องจากมีสภาพดินฟ้าอากาศที่เหมาะสมแก่การเพาะปลูกหอมแดง จังหวัดศรีสะเกษเป็นจังหวัดที่มีผลผลิตหอมแดงต่อไร่มากที่สุดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งมีพื้นที่เพาะปลูกมากกว่า 70 เปอร์เซ็นต์ของพื้นที่เพาะปลูกทั้งภาค โดยมีแหล่งเพาะปลูกที่สำคัญคืออำเภอยางชุมน้อย อำเภอราษีไศล อำเภอกันทรารมย์และอำเภอวังหิน (Wanatsanan et al, 2019)

อำเภอยางชุมน้อยเป็นอำเภอที่มีประวัติการปลูกหอมแดงมานานกว่า 50 ปี โดยเริ่มจากชาวบ้านได้หักโค่นจอมปลวกลง ซึ่งดินของจอมปลวกเป็นดินที่มีความอุดมสมบูรณ์ เมื่อนำมาปลูกหอมแดงจึงได้คุณภาพหอมแดงของอำเภอยางชุมน้อยได้รับการยกย่องว่ามีคุณภาพดี เนื่องจากมีลักษณะพิเศษ คือ ผิวมัน หัวแห้ง สีสดใส คอเล็กเรียวยาว กลิ่นฉุนแรง สามารถรักษาคุณภาพได้ยาวนาน ปัจจุบันอำเภอยางชุมน้อยมีพื้นที่ปลูกหอมแดงประมาณ 14,000 ไร่ ให้ผลผลิตปีละ 42,000 ตัน สร้างรายได้เข้าสู่จังหวัดศรีสะเกษไม่ต่ำกว่าปีละ 200-300 ล้านบาท (Technologychaoban, 2019)

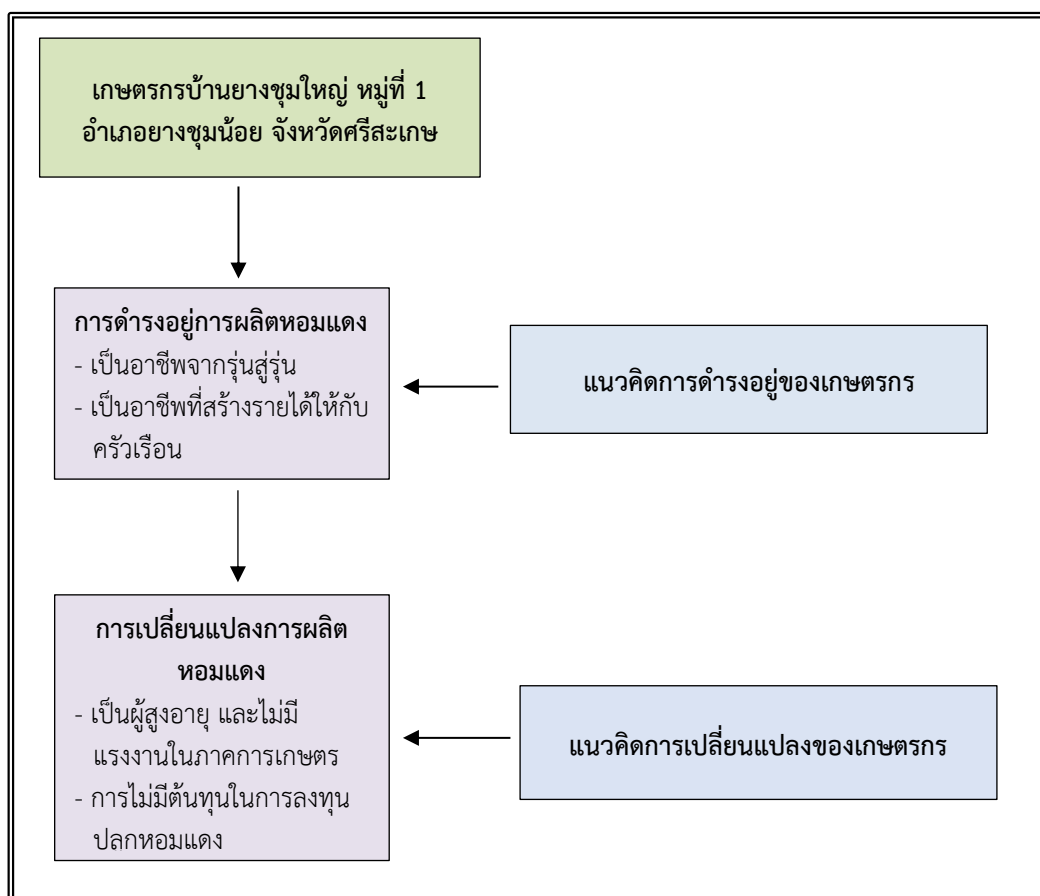
บ้านยางชุมใหญ่ อำเภอยางชุมน้อย จังหวัดศรีสะเกษ เกษตรกรมีอาชีพหลักคือ การปลูกหอมแดง ซึ่งทำกันมาเป็นหลายชั่วอายุคน หอมแดงจึงเป็นพืชเศรษฐกิจของคนในชุมชน จากการปลูกที่เพียงเล็กน้อยแต่ละครัวเรือน กลายเป็นครอบครัวละ 5-10 ไร่ การลงทุนตั้งแต่ 30,000บาท จนถึง 100,000-200,000 บาท ต่อปี เมื่อไม่มีทุนจำเป็นต้องหาจากทั้งแหล่งเงินกู้ปกติ หรือเงินกู้ธนาคาร ซึ่งหอมแดงเป็นส่วนหนึ่งสินค้าการเกษตรที่ขึ้นอยู่กับสภาพลมฟ้าอากาศ ไม่สามารถคาดการณ์ล่วงหน้าได้ในแต่ละปี ประกอบกับอาศัยความรู้ของผู้ปลูกหอมแดงที่มีราคาดีคือหอมที่ออกในช่วงประมาณเดือนพฤศจิกายนและธันวาคม และปัจจัยอีกประการหนึ่งที่จะส่งผลให้ราคาหอมแดงในพื้นที่บ้านยางชุมใหญ่ราคาดี คือหากปีนั้น ๆ ประเทศเพื่อนบ้านประสบกับภัยพิบัติ เช่น น้ำท่วม เรือล่ม ไร่นาเสียหาย หรือจังหวัดที่ปลูกหอมแดงเช่น อุตรดิตถ์ เชียงใหม่ ลำพูน ผลผลิตเสียหาย แต่ในพื้นที่บ้านยางชุมใหญ่สามารถผลิตหอมแดงออกมาขายได้ ปีนั้นราคาหอมแดงจะสูง สร้างรายได้ให้กับเกษตรกร (Yang Chum Yai Subdistrict Administrative Organization, 2021) ดังนั้นการปลูกหอมแดงในแต่ละรอบปีสามารถทำให้เกษตรกรมีรายได้สูงและมีเงินเก็บที่มาก แต่ขณะเดียวกันการปลูกหอมแดงทำให้เกษตรกรเป็นหนี้จากการไปกู้เงินมาลงทุน ยิ่งเมื่อราคาหอมแดงตกต่ำ หรือล้นตลาด ไม่มีที่รองรับในการขาย เป็นการสร้างปัญหาให้กับเกษตรกรเช่นเดียวกัน ผู้วิจัยจึงสนใจว่าเมื่อสถานการณ์ตลาดหอมแดงไม่ได้มีความแน่นอน หรือมีการประกันราคาหอมแดงในแต่ละปี ทำไมเกษตรกรบางกลุ่มยังคงตัดสินใจที่จะปลูกหอมแดงต่อไป และขณะที่เกษตรกรบางกลุ่มได้มีการปรับเปลี่ยนพืชในการปลูกหรือเปลี่ยนอาชีพจากการปลูกหอมแดงเป็นอาชีพอื่นไป

วัตถุประสงค์

เพื่อศึกษาการดำรงอยู่และการเปลี่ยนแปลงการผลิตหอมแดงในพื้นที่บ้านยางชุมใหญ่ หมู่ที่ 1 อำเภอยางชุมน้อย จังหวัดศรีสะเกษ

กรอบแนวคิดในการวิจัย

กรอบแนวคิดในการวิจัยเรื่องการดำรงอยู่และการเปลี่ยนแปลงการผลิตหอมแดงภายใต้ต้นทุนภูมิศาสตร์การเกษตร: กรณีศึกษาบ้านยางชุมใหญ่ หมู่ที่ 1 อำเภอยางชุมน้อย จังหวัดศรีสะเกษ เป็นการนำเสนอถึงการดำรงอยู่และการเปลี่ยนแปลงการผลิตหอมแดงของเกษตรกร โดยใช้แนวคิดในเรื่องการดำรงอยู่ของเกษตรกร และการเปลี่ยนแปลงของเกษตรกร สำหรับแนวคิดการดำรงอยู่ของเกษตรกร ช่วยอธิบายถึงประเด็นที่เกษตรกรยังคงผลิตหอมแดงต่อไป แม้จะมีปัญหาหรืออุปสรรคในการผลิตบางปี เช่น ราคาตกต่ำ เกิดอุทกภัย หอมแดงล้นตลาด เป็นต้น พบว่า การที่เกษตรกรยังคงผลิตหอมแดง เป็นผลมาจาก 1) เป็นอาชีพที่สืบทอดรุ่นสู่รุ่น ยังคงมีการทำต่อ ๆ กันมา และ 2) เกษตรกรมองว่าการปลูกหอมยังคงสร้างรายได้ให้กับครัวเรือน ส่วนแนวคิดการเปลี่ยนแปลงของเกษตรกร อธิบายถึงการเปลี่ยนแปลงการผลิตหอมแดงของเกษตรกร เป็นการปรับเปลี่ยนการผลิตหอมแดงมาปลูกพืชชนิดอื่น หรือประกอบอาชีพอื่นแทน เช่น เป็นผู้ให้เช่าพื้นที่ เป็นผลมาจาก 1) การเป็นผู้สูงอายุ และไม่มีแรงงานในภาคการเกษตร และ 2) การไม่มีทุนในการลงทุนปลูกหอมแดง ทำให้มีการปรับเปลี่ยนพืชในการปลูก หรือมาประกอบอาชีพอื่นแทน

ภาพ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ เกษตรกรผู้ปลูกหอมแดงทั้งหมดในพื้นที่บ้านยางชุมใหญ่ หมู่ที่ 1 อำเภอยางชุมน้อย จังหวัดศรีสะเกษ ทั้งหมดจำนวน 80 ครัวเรือน (สัมภาษณ์ผู้ใหญ่อำเภอยางชุมน้อย หมู่ที่ 1, 2564)

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ในการเก็บกลุ่มตัวอย่างในพื้นที่ ผู้วิจัยจะเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง โดยจะเลือกกลุ่มเกษตรกรที่ยังคงปลูกหอมแดงเป็นอาชีพหลักจำนวน 20 ครัวเรือน และเกษตรกรที่มีการปรับตัวเปลี่ยนจากการปลูกหอมแดงเป็นพืชชนิดอื่น หรือปรับเปลี่ยนอาชีพ จำนวน 20 ครัวเรือน ใช้วิธี Snowball Sampling ซึ่งเป็นวิธีการเลือกตัวอย่างที่ผู้ปลูกหอมแดงให้ข้อมูลกับผู้วิจัยแล้วช่วยแนะนำให้ผู้ให้ข้อมูลคนอื่น ๆ ที่มีลักษณะตรงกับที่ผู้วิจัยต้องการศึกษา

เกณฑ์ในการเลือกตัวอย่างเกษตรกรที่ยังคงปลูกหอมแดง

- เป็นเกษตรกรที่อาศัยอยู่ในบ้านยางชุมใหญ่ หมู่ที่ 1
- เป็นเกษตรกรที่ยังคงปลูกหอมแดง 10 ปีขึ้นไป
- เป็นเกษตรกรที่ยินดีให้ข้อมูลวิจัย

เกณฑ์ในการเลือกตัวอย่างเกษตรกรปรับตัว

- เป็นเกษตรกรที่อาศัยอยู่ในบ้านยางชุมใหญ่ หมู่ที่ 1
- เป็นเกษตรกรที่เปลี่ยนมาจากการปลูกหอมแดงเป็นพืชชนิดอื่น หรือเปลี่ยนอาชีพ ในช่วงระยะเวลา 5 ปี
- เป็นเกษตรกรที่ยินดีให้ข้อมูลวิจัย

เครื่องมือที่ใช้

เครื่องมือที่ใช้ คือ แบบสัมภาษณ์ โดยจะประกอบด้วยคำถามที่มีลักษณะปลายปิดและคำถามที่มีลักษณะปลายเปิด คือ 1) ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ 2) ข้อมูลเกี่ยวกับการดำรงอยู่ของการผลิตหอมแดง 3) ข้อมูลเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงการผลิตหอมแดง และ 4) ปัญหาและอุปสรรค ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะ

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. รวบรวมข้อมูลจากตำรา บทความ และเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ในเรื่องของการปรับตัวของเกษตรกร
2. รวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์จากแบบสัมภาษณ์ โดยจะสัมภาษณ์แบบตัวต่อตัวกับกลุ่มเกษตรกรที่ยังคงปลูกหอมแดงเป็นอาชีพหลักจำนวน 20 ครัวเรือน และเกษตรกรที่มีการปรับตัวเปลี่ยนจากการปลูกหอมแดงเป็นพืชชนิดอื่น หรือปรับเปลี่ยนอาชีพ จำนวน 20 ครัวเรือน รวมเป็น 40 ครัวเรือน

การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนาจากแบบสัมภาษณ์จากตัวแทนเกษตรกรทั้งสองกลุ่ม แยกเป็นประเด็นคือ 1) การดำรงอยู่ของการผลิตหอมแดงของเกษตรกร และ 2) การเปลี่ยนแปลงการผลิตหอมแดงของเกษตรกร เพื่ออธิบายถึงการดำรงอยู่และการเปลี่ยนแปลง

ผลการวิจัย

จากการศึกษาสรุปผลได้ 2 ข้อ ตามวัตถุประสงค์ คือ 1) การดำรงอยู่ของการผลิตหอมแดงของเกษตรกร และ 2) การเปลี่ยนแปลงการผลิตหอมแดงของเกษตรกร โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. การดำรงอยู่ของการผลิตหอมแดงของเกษตรกร

1.1 การเป็นอาชีพจากรุ่นสู่รุ่น ซึ่งครอบครัวเคยทำมาก่อนจึงสืบสานต่อ

จากการสัมภาษณ์เกษตรกรที่ยังคงปลูกหอมแดง พบว่ากลุ่มคนที่ตัดสินใจยังคงปลูกหอมแดง เนื่องจากมีการปลูกมาตั้งแต่รุ่นพ่อแม่ จึงตัดสินใจที่ยังคงจะปลูกหอมแดงต่อไป เพราะเห็นตั้งแต่วิธีการปลูก การคัดสรรพันธุ์หอมแดง จนถึงกระบวนการเก็บเกี่ยว ทำให้ซึมซับสิ่งเหล่านี้ นอกจากนี้ประสบการณ์ในการปลูกหอมแดงของเกษตรกรแต่ละบุคคลมีมานาน จนเกิดความชำนาญในการปลูก เช่นกรณีของลุงชัย (ชื่อสมมุติ) อายุ 54 ปี ลุงชัย (ชื่อสมมุติ) เล่าให้ฟังว่า

“...เมื่อก่อนพ่อแม่ของลุงจะปลูกหอมแดง โดยสืบมาจากรุ่นปู่ย่า และในช่วงเด็ก ๆ ลุงได้มีโอกาสติดตามมาช่วยพ่อกับแม่ปลูกหอมแดง ลุงจะเห็นวิธีการตั้งแต่เริ่มเตรียมดิน คัดสรรหัวพันธุ์ การดูแลรักษา จนถึงการเก็บเกี่ยว และขายให้กับพ่อค้าที่มารับซื้อ ถือว่าวิถีชีวิตลุงผูกพันกับการปลูกหอมแดง และลุงไม่เคยเปลี่ยนพืชในการปลูก ลุงจะปลูกแค่หอมแดงในแต่ละปี ส่วนพวกข้าว ลุงจะซื้อกินเอา เน้นพืชเศรษฐกิจคือหอมแดง นอกจากนี้ลุงยังเป็นสมาชิกหอมแดงแปลงใหญ่ของบ้านยางชุมใหญ่ ซึ่งคนในสมาชิกจะมีการพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันแต่ละเดือน หรือถ้ามีเหตุการณ์ข่าวสารสำคัญเกี่ยวกับหอมแดง จะมาเล่าสู่กันฟัง มีการช่วยเหลือกันในกลุ่ม ปัจจุบันมีสมาชิกประมาณ 30-40 ครอบครัว...” (Chai Pseudonym, 2021)

เมื่อผู้วิจัยถามถึงมีแนวความคิดที่จะลองปลูกพืชชนิดอื่นหรือไม่ ลุงชัย (ชื่อสมมุติ) อธิบายว่า “...ลุงไม่มีความคิดที่จะเปลี่ยนพืชที่จะปลูก คือหอมแดงถือเป็นพืชเศรษฐกิจของชุมชนก็ว่าได้ สร้างรายได้ให้กับครอบครัวของลุง และลุงเองปลูกมานานมาก จนจะเรียกว่ามีความชำนาญในด้านนี้ รู้ว่าต้องใส่ปุ๋ยแบบไหน ดูแลยังไง ลุงจะรู้หมด เพราะว่าทำมานาน และถ้าลุงต้องเปลี่ยนไปปลูกพืชชนิดอื่น ลุงต้องไปเริ่มต้นเรียนรู้กับพืชชนิดนั้นใหม่ทุกอย่าง และไม่รู้ว่าจะผลผลิตที่ออกมาจะดีหรือไม่ดี มันมีความยากลำบากอยู่...” (Chai Pseudonym, 2021)

ซึ่งจากคำบอกเล่าของลุงชัย (ชื่อสมมุติ) สะท้อนให้เห็นได้ว่า กระบวนการเรียนรู้การปลูกหอมแดงได้ถูกถ่ายทอดและปลูกฝังจากรุ่นหนึ่งสู่รุ่นหนึ่ง โดยผ่านการลงมือปฏิบัติจริง จนทำให้เกิดความชำนาญในการปฏิบัติ และอาชีพการปลูกหอมแดงยังอยู่คู่กับชุมชนมาช้านาน ดังนั้นการจะให้เกษตรกรเปลี่ยนวิธี

ชีวิตหรือปรับเปลี่ยนการปลูกพืชชนิดอื่นทดแทนการปลูกหอมแดง จึงเป็นเรื่องที่ยากต่อการปรับตัวเกษตรกรในชุมชน เนื่องจากมีความคุ้นชินกับสิ่งเหล่านี้

หรือกรณีของลุงน้อย (ชื่อสมมุติ) อายุ 50 ปี ได้สะท้อนมุมมองของการเป็นอาชีพจากรุ่นสู่รุ่นให้ผู้สัมภาษณ์ฟังว่า “...สำหรับลุงการปลูกหอมแดงเป็นสิ่งที่อยู่คู่กับชุมชนบ้านยางชุมน้อยมานาน ลุงเห็นมาตั้งแต่อยู่ในชุมชนแล้ว เพราะเกือบทุกครัวเรือนปลูกหอมแดง อาจบอกได้ว่าหอมแดงของเราเป็นที่รู้จักในศรีสะเกษ ที่ถือว่าเป็นหอมแดงที่มีคุณภาพ อาจจะไม่ใช้แค่ศรีสะเกษ อาจมีจังหวัดอื่นด้วยที่เป็นที่รู้จัก และทุกปีจะมีพ่อค้าต่างถิ่นมารับซื้อถึงที่และนำไปขายตามที่ต่าง ๆ นั่นแสดงว่าสินค้าเรามีคุณภาพ เขาเลยต้องการ นอกจากนี้กระบวนการและวิธีการปลูก ได้รับการปลูกฝังมาจากรุ่นพ่อรุ่นแม่ และรุ่นลุงเองพยายามหาวิธีการปลูก การดูแลรักษาเพื่อให้ผลผลิตมีคุณภาพ และเป็นที่ต้องการของตลาดต่อไป...” (Noi Pseudonym, 2021) และเมื่อผู้สัมภาษณ์ถามถึงความคาดหวังในอนาคตต่อการปลูกหอมแดง ลุงน้อย (ชื่อสมมุติ) ได้กล่าวไว้ว่า “...จริง ๆ อยากให้ลูกหลานสืบทอดอาชีพนี้ต่อไปในอนาคต เพราะว่าหอมแดงเป็นพืชเศรษฐกิจของชุมชน และสร้างรายได้ให้กับคนในชุมชน บางคนในชุมชนสามารถสร้างฐานะได้จากการปลูกหอมแดง ไม่อยากให้เป็นชนิดนี้หายไปจากชุมชน...” (Noi Pseudonym, 2021)

ดังนั้นอาจสรุปได้ว่า การที่เกษตรกรในชุมชนยังคงปลูกหอมแดง เนื่องจากเป็นอาชีพที่สืบทอดต่อ ๆ กันมาจากรุ่นสู่รุ่น เกษตรกรเหล่านี้ได้รับการถ่ายทอดและปลูกฝังมา ทำให้สามารถนำไปปฏิบัติและเกิดผลที่น่าพอใจ เกษตรกรหลายคนไม่ต้องการปรับเปลี่ยนวิธีการปลูกพืชชนิดใหม่ และมองว่าหอมแดงยังเป็นพืชเศรษฐกิจที่ตลาดยังคงต้องการ

1.2. เป็นอาชีพที่สร้างรายได้ให้กับครอบครัว

จากการสัมภาษณ์เกษตรกรในชุมชนที่ยังคงตัดสินใจเลือกจะปลูกหอมแดงต่อไป พบว่า กลุ่มเกษตรกรที่ยังคงตัดสินใจเลือกปลูกหอมแดงเนื่องจากการปลูกหอมแดงสร้างรายได้ให้กับครอบครัวในแต่ละปี ซึ่งรายได้ที่ได้รับจากการปลูกหอมแดงสร้างความพึงพอใจให้กับเกษตรกรที่ปลูกหอมแดง ทำให้ยังคงยึดอาชีพนี้ต่อไป สำหรับเกษตรกรในชุมชนจะปลูกหอมแดง 1 ครั้งต่อปี และ 2 ครั้งต่อปี หากเป็นช่วง 1 ครั้งต่อปี จะปลูกในช่วงเดือนพฤศจิกายน-มกราคม และถ้าปลูก 2 ครั้งต่อปี จะปลูกในช่วง เดือนพฤศจิกายน-มกราคม และเดือนเมษายน-มิถุนายน ซึ่งรายได้จากการปลูกหอมแดงจะอยู่ที่หลักแสน เช่นกรณีของ ป้าพิศ (ชื่อสมมุติ) อายุ 56 ปี ป้าปลูกหอมแดงจำนวน 3 ไร่ โดยเป็นพื้นที่ของตัวเอง โดยป้าพิศจะปลูก 2 ครั้งต่อปี รายจ่ายจากการปลูกหอมแดงต่อ 2 ครั้งต่อปี อยู่ประมาณ 83,100 บาท ซึ่งรายจ่ายส่วนใหญ่มาจาก ค่าปุ๋ย ค่ายาบำรุง ค่าพันธุ์หอมแดง ค่าแรงงาน ค่าเก็บเกี่ยว เป็นต้น แม้ว่ารายจ่ายที่ดูจะมีมากในแต่ละครั้งของการปลูก แต่ป้าพิศ (ชื่อสมมุติ) กลับมองว่าในส่วนของการขายรับนั้นคุ้มค่ากับการที่ลงทุนปลูกหอมแดง โดยส่วนของรายรับที่ป้าพิศ (ชื่อสมมุติ) ได้รับการจากการปลูกหอมแดง จำนวนสองครั้งในรอบปี จะอยู่ที่ 195,000 บาท เมื่อนำมาหักกับรายจ่ายที่ป้าลงทุนไป จะเหลือกำไรอยู่ประมาณ 111,900 บาท ซึ่งป้าพอใจกับรายรับที่คงเหลือ

หรือกรณีของลุงสมชาย (ชื่อสมมุติ) อายุ 55 ปี ลุงสมชาย มีพื้นที่ปลูกหอมแดงจำนวน 4 ไร่ โดยเช่า 2 ไร่ และเป็นพื้นที่ตัวเอง 2 ไร่ โดยลุงสมชาย (ชื่อสมมุติ) จะปลูกต่อปี จำนวน 2 ครั้ง เช่นเดียวกับป้าพิศ

(ชื่อสมมุติ) รายจ่ายจากการปลูกหอมแดง 2 ครั้งต่อปี จะอยู่ประมาณ 112,000 บาท ซึ่งรายจ่ายมาจากค่าปุ๋ย ค่ายาบำรุง ค่าพันธุ์หอมแดง ค่าแรงงาน ค่าเก็บเกี่ยว เป็นต้น ส่วนรายรับที่ได้จากการขายหอมแดงประมาณ 175,000 บาท เมื่อนำมาหักกับรายจ่ายที่ลุงสมชาย (ชื่อสมมุติ) ลงทุนไป จะเหลือกำไรอยู่ประมาณ 63,000 บาท จากการสัมภาษณ์ทั้งป้าพิศ (ชื่อสมมุติ) และลุงสมชาย (ชื่อสมมุติ) มองว่าแม้ว่าการปลูกหอมแดงอาจมีรายได้ดี แต่มีบางปีที่ประสบปัญหากับหอมแดงล้มตลัดทำให้ขาดทุนได้เช่นกัน หรือแม้แต่การที่หอมแดงเป็นโรคได้ ทำให้ผลผลิตไม่เป็นไปตามเป้า และขาดทุนได้เช่นกัน เช่นคำบอกเล่าของลุงสมชาย (ชื่อสมมุติ)

“...โรคที่เจอในหอมแดง เช่นโรคหมานอนและโรคเชื้อรา ส่งผลทำให้ต้นหอมแดงไม่แข็งแรง นอกจากนี้ฝนฟ้าอากาศยังเป็นปัญหาหลัก ถ้าฝนตกหนักก็จะทำให้เกิดน้ำท่วม และอากาศหนาวจะทำให้หอมแดงหัวใหญ่ นอกจากนี้ยังมีค่าพันธุ์และค่าแรงงานที่ต้องจ่าย ถือว่าแพงมาก และถ้าหอมแดงเกิดเป็นโรคทำให้ต้องเสียค่าใช้จ่ายในการซื้อยาเพิ่ม หรือต้องหายามารับปรุงต้นหอมแดง ทำให้ขาดทุนได้เหมือนกัน...” (Somchai Pseudonym, 2021)

เมื่อผู้สัมภาษณ์สอบถามต่อไปว่า ถ้าเกิดปัญหาเยอะกับการปลูกหอมแดง ควรหันมาปลูกชนิดอื่นดีหรือไม่ ลุงสมชาย (ชื่อสมมุติ) ได้ให้ข้อมูลเพิ่มเติมว่า “...แต่ถ้าจะให้ลุงมาเปลี่ยนพืชที่ปลูกมาตั้งนาน อย่างเช่นหอมแดงที่ลุงรู้วิธีการจัดการกับโรคต่าง ๆ การดูแลรักษาตั้งแต่เริ่มปลูก การเก็บรักษาพันธุ์ ทำอย่างไรให้พันธุ์หอมแดงสามารถออกได้ดีลุงไม่อยากจะเปลี่ยน อีกอย่างลุงปลูกมานานมาก ไม่ได้หันไปปลูกพืชชนิดอื่น ลุงว่าปลูกหอมแดงมันดีสำหรับลุง นอกจากว่าเรื่องของดินฟ้าอากาศที่ลุงควบคุมไม่ได้ ต้องเป็นไปตามฤดูกาล...” (Somchai Pseudonym, 2021) หรือมุมมองของป้าพิศ (ชื่อสมมุติ) ที่มองว่า การปลูกหอมแดงสร้างรายได้ให้กับครอบครัว “...สำหรับป้าคิดว่า การปลูกหอมแดงทำให้เรามีรายได้ สามารถส่งลูกเรียนหนังสือได้ ปีนึงสำหรับรายรับจากการปลูกหอมแดงป้าถือว่ามียาได้เยอะ แต่ปีไหนที่ขาดทุนมันก็มี อย่างหอมแดงล้มตลัดแบบนี้ แต่ถ้าจะให้ป้าไปเปลี่ยนปลูกพืชอย่างอื่นป้าไม่อยากจะปลูก เพราะว่าเราปลูกของเราแบบนี้มานานแล้ว...” (Phit Pseudonym, 2021)

ดังนั้น จากการสัมภาษณ์เกษตรกรในชุมชนที่ยังคงปลูกหอมแดง สะท้อนได้ว่า การปลูกหอมแดงในมุมมองของเกษตรกรที่ยังคงปลูกต่อไป เนื่องมาจากเป็นอาชีพที่สร้างรายได้ให้เกิดขึ้นกับครอบครัว ขณะเดียวกันปัจจัยในเรื่องของตลาดที่รับซื้อหอมแดงพบว่า พ่อค้าคนกลางจะมารับซื้อหอมแดงจากที่สวน เมื่อผลผลิตพร้อมที่จะออกสู่ตลาด เกษตรกรจะมีพ่อค้าขาประจำในการรับซื้อขายหอมแดง ทำให้ไม่ต้องเร่ขาย สิ่งนี้เป็นปัจจัยสนับสนุนอีกตัวหนึ่งเกษตรกรที่ยังคงตัดสินใจปลูกหอมแดงต่อไป นอกจากนี้รายได้ที่เกษตรกรได้รับทำให้สร้างความพึงพอใจ เกษตรกรจึงไม่คิดจะเปลี่ยนพืชสำหรับการปลูก แม้ว่ารายรับและรายจ่ายจากการปลูกหอมแดงจะมีมาก แต่ยังคงมีจุดความคุ้มค่าในการลงทุน ทำให้เกษตรกรยังคงยึดหอมแดงเป็นพืชเศรษฐกิจของชุมชนต่อไป

ภาพที่ 1 (ขวา) ชาวบ้านเก็บเกี่ยวผลผลิตหอมแดงที่ปลูกในสวน (ซ้าย) ชาวบ้านขายผลผลิตให้กับพ่อค้าที่มารับซื้อ
ที่มา: ภาพถ่ายโดยนักวิจัย เมื่อวันที่ 15 มกราคม 2564

ภาพที่ 2 ชาวบ้านเก็บผลผลิตไว้ที่บ้านเพื่อนำไปปลูกฤดูถัดไป
ที่มา: ภาพถ่ายโดยนักวิจัย เมื่อวันที่ 31 มกราคม 2564

2. การเปลี่ยนแปลงการผลิตหอมแดงของเกษตรกร สามารถอธิบายเหตุผลของการปรับเปลี่ยนได้
ดังนี้

2.1 การเป็นผู้สูงอายุ และไม่มีแรงงานในภาคการเกษตร

สำหรับการปรับเปลี่ยนอาชีพจากการปลูกหอมแดง พบว่า กลุ่มเกษตรกรที่ปรับเปลี่ยนอาชีพในการปลูกหอมแดง เนื่องจากเป็นผู้สูงอายุและไม่มีแรงงานในภาคการเกษตร ทำให้ต้องปรับเปลี่ยนพืชในการเพาะปลูก โดยไม่เน้นการเพาะปลูกพืชที่ใช้แรงงานภาคการเกษตรเป็นจำนวนมาก แต่เน้นเป็นพืชที่ผู้สูงอายุสามารถดูแลได้ด้วยตนเอง เช่น พืชผักสวนครัว เช่น พริก ต้นหอม ผักชี กระเทียม เป็นต้น เพื่อลดต้นทุนรายจ่ายในการดูแล เช่นกรณีของ ลุงวัฒน์ (ชื่อสมมุติ) อายุ 62 ปี โดยลุงเล่าว่า

“...เมื่อก่อนลุงก็ปลูกหอมแดงเป็นหลัก เพราะเป็นพืชที่ปลูกต่อ ๆ กันมา แต่พอลุงอายุมากขึ้น ทำไม่ไหวแล้ว จะจ้างเขามาช่วยเพียงอย่างเดียวไม่ได้ เพราะมันต้องใช้เงิน ก็เลยเปลี่ยนมาปลูกพืชที่ลุงพอดูแลได้ โดยที่ไม่ต้องจ้างคนอื่นมาช่วย และอีกอย่างลูกชายของลุงไม่ได้คิดจะสานต่ออาชีพปลูกหอมแดงต่อจากลุง เพราะว่าเขาเข้าไปทำงานอยู่ในตัวเมือง ทำให้ลุงต้องเลิกปลูกหอมแดงไป...” (Wat Pseudonym, 2021)

โดยลุงวัฒน์ (ชื่อสมมุติ) เล่าย้อนให้ฟังถึงช่วงที่ปลูกหอมแดงในอดีตว่า “...ในอดีตไม่มีเทคโนโลยี มาช่วยในการปลูกหอมแดงอย่างเช่นในปัจจุบันที่มีเครื่องทุ่นแรงเข้ามาช่วย ลุงต้องใช้กำลังและแรงงานของคนในครอบครัวเป็นหลัก หรือบางทีก็มีเครือญาติมาช่วยกัน ไม่ว่าจะปลูกหรือเก็บเกี่ยวผลผลิต แต่ปัจจุบันนี้มีเครื่องทุ่นแรงการปลูก ทำให้สะดวกกว่าในอดีตมาก แต่เรื่องฝนฟ้าอากาศเป็นเรื่องปกติ ถ้าบางปีที่สภาพอากาศดีก็จะโชคดีไป แต่ถ้าปีไหนสภาพอากาศไม่ดีก็จะทำให้ได้ผลผลิตน้อย ไม่คุ้มทุนที่ลงไป...” (Wat Pseudonym, 2021)

ปัจจุบันลุงวัฒน์ (ชื่อสมมุติ) ได้ทำอาชีพปลูกผักสวนครัวขาย เพื่อหารายได้เข้ามาทดแทนการปลูกหอมแดง เช่น ปลูกพริก ต้นหอม ผักชี โดยรายได้ต่อวันจะอยู่ที่ประมาณ 500-600 บาท ซึ่งผักที่ลุงวัฒน์ปลูกจะมีพ่อค้าคนกลางมารับซื้อ ทำให้มีเงินใช้จ่ายในแต่ละวัน

หรือเช่นเดียวกับกรณีของลุงสน (ชื่อสมมุติ) อายุ 60 ปี ที่ปัจจุบันได้ย้ายเข้ามาอาศัยอยู่กับลูกที่ในตัวเมือง และกลับไปเยี่ยมบ้านเป็นครั้งคราว ลุงสน (ชื่อสมมุติ) เล่าว่า “...เมื่อก่อนเคยปลูกหอมแดงเป็นอาชีพหลัก มีพื้นที่ปลูกประมาณ 3 ไร่ ถ้าลุงเริ่มปลูกก่อนคนอื่นเขา ถึงเวลาที่ขายได้ หอมแดงของลุงจะแพงและมีราคาแพงกว่าคนอื่น เพราะหอมแดงคนอื่นยังไม่โตเต็มที่ แต่ของลุงสามารถเก็บเกี่ยวผลผลิตได้แล้ว ลุงสามารถขายได้ราคาดี แต่ว่าปัญหาของมันเป็นคือเมื่อเราปลูกก่อนคนอื่น โรคหอมแดงจะมาที่เราก่อน เพราะคนอื่นยังไม่เริ่มปลูก ทำให้ต้องดูแลเป็นอย่างดี ฉีดพ่นยาให้ตลอด นอกจากโรคแล้ว สภาพอากาศเป็นผลให้หอมแดงออกมาน้อยด้วย ยิ่งมาเจอช่วงราคาที่หอมแดงราคาตกต่ำ ทำให้ท้อใจเหมือนกัน ประกอบกับลูกชายชักชวนให้ลุงไปอยู่ด้วยในตัวเมือง ลุงเลยตัดสินใจเลิกปลูกหอมแดง และให้คนอื่นเช่าที่เอา...” (Son Pseudonym, 2021)

ดังนั้นสรุปได้ว่า เกษตรกรที่มีการปรับตัวเปลี่ยนการปลูกเป็นพืชชนิดอื่น เป็นผลจากปัจจัยในเรื่องของการเป็นผู้สูงอายุ และการขาดแคลนแรงงานในภาคการเกษตรของครัวเรือน ทำให้จำเป็นต้องปรับเปลี่ยนวิถีการดำรงชีวิต จากการผลิตที่เน้นเพื่อการค้าเพียงอย่างเดียว ปรับมาเป็นเพื่อการค้าและการยังชีพผสมด้วย เพื่อสามารถสร้างรายได้เข้ามาในครัวเรือน จากอดีตรายได้จากการปลูกหอมแดงในแต่ละรอบปีทำได้มาก แต่เมื่อมีอายุที่มากขึ้นและวัยแรงงานในภาคการเกษตรไม่มีในครัวเรือน จำเป็นต้องปรับตัวต่อสิ่งที่เกิดขึ้น เพราะการปลูกหอมแดงต้องใช้ระยะเวลาประมาณ 3-4 เดือน และต้องหมั่นดูแลรักษาตลอดเวลา ซึ่งการดูแลโดยผู้สูงอายุอาจเป็นเรื่องยาก ดังนั้นจำเป็นต้องปรับตัว เน้นการปลูกพืชที่ไม่ต้องการการดูแลตลอดเวลา และสามารถทำได้โดยพึ่งพาตนเองมากกว่าการจ้างแรงงานเข้ามาช่วยในภาคการผลิต เป็นการลดต้นทุนในเรื่องของการจ้างงาน นอกจากนี้บางคนอาจปรับเปลี่ยนอาชีพจากการปลูกหอมแดง กลายเป็นผู้ใช้พื้นที่ทำการเพาะปลูก ลดปัญหาเรื่องของการใช้จ่ายต่าง ๆ ที่ตามมาด้วย

2.2 การไม่มีต้นทุนในการลงทุนปลูกหอมแดง

การไม่มีต้นทุนในการลงทุนปลูกหอมแดง เป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้คนในชุมชนปรับเปลี่ยนอาชีพ เนื่องจากการลงทุนปลูกหอมแดงในแต่ละรอบจำเป็นต้องใช้เงินที่มากต่อการลงทุน ทั้งในส่วนของหัวพันธุ์ หอมแดงที่มีราคาแพง อาทิ หากมีพื้นที่ปลูกหอมแดงประมาณ 3 ไร่ ราคาหัวพันธุ์ที่ต้องซื้อและใช้การปลูกจะอยู่ที่ประมาณ 60,000 บาท ยังไม่รวมถึงค่าจ้างแรงงานในการปลูกจนกระทั่งถึงการเก็บเกี่ยว หรือค่าปุ๋ย ค่ายา บางครอบครัวที่มีพื้นที่เพาะปลูกมาก ต้องใช้จ่ายในส่วนนี้มากตามไปด้วย เช่น ครอบครัวที่มีพื้นที่ 6 ไร่ รายจ่ายประมาณ 206,015 บาท หรือครอบครัวไหนที่ไม่มีพื้นที่ของตัวเองต้องเช่าพื้นที่เพาะปลูก ทำให้ต้องมีการลงทุนที่มากขึ้น เช่นกรณีของลุงยา (ชื่อสมมุติ) อายุ 56 ปี ลุงเล่าว่า

“...ลุงเคยปลูกหอมแดงและประสบกับปัญหาราคาหอมแดงตกต่ำอยู่ในช่วงหนึ่ง และการลงทุนในการปลูกหอมแดงในแต่ละครั้งมีค่าใช้จ่ายมาก และถ้ามีพื้นที่น้อยไม่คุ้มกับการที่จะลงทุน ถ้าปลูกควรจะปลูกในพื้นที่หลายไร่ เพราะว่าถ้าปีไหนราคาหอมแดงมีราคา ถ้าปลูกเยอะก็จะมีรายรับที่เยอะ ยังไม่ต้องคิดถึงรายจ่ายที่เสียไป แต่หากเอามาบวกลบกลบหนี้ ยังถือว่ามีกำไรอยู่ แต่ที่ลุงเปลี่ยนมาปลูกพืชชนิดอื่น เพราะลุงไม่มีเงินทุนเยอะในการลงทุน ไหนจะต้องจ้างแรงงานอีก เลยคิดว่าควรหันมาปลูกพืชที่สามารถทำกันได้ในครัวเรือน ไม่ต้องลงทุนอะไรเยอะ เลยตัดสินใจมาปลูกพืชผักสวนครัวแทน...” (Ya Pseudonym, 2021) จากปัญหาที่ลุงยา (ชื่อสมมุติ) ประสบทำให้ลุงตัดสินใจปลูกพืชผักสวนครัว เพราะคิดว่าไม่ไ้ลงทุนมากเหมือนกับการปลูกหอมแดง และสามารถดูแลเองได้ ซึ่งพืชผักที่ลุงได้ปลูกได้แก่ พริก โดยพริกจะขายกิโลกรัมละ 200 บาท ต้นหอม ขายกิโลกรัมละ 80 บาท กระบี่ ขายกิโลกรัมละ 30 บาท กะหล่ำปลี ขายกิโลกรัมละ 6 บาท ผักชี ขายกิโลกรัมละ 27 บาท ผักชีฝรั่ง ขายกิโลกรัมละ 37 บาท ทั้งหมดที่ลุงปลูกจะมีพ่อค้าคนกลางมารับซื้อที่บ้าน ไม่ต้องไปเร่ขาย ทำให้มีเงินหมุนเวียนทุกวัน และใช้แรงงานในครัวเรือนในการเก็บเกี่ยวดูแลรักษาพืชผัก ไม่ต้องเสียเงินจ้างแรงงาน ทำให้มีเงินเก็บและใช้จ่ายในครัวเรือน

หรือกรณีของป้าจันเพ็ญ (ชื่อสมมุติ) อายุ 57 ปี ที่ตัดสินใจปรับเปลี่ยนการปลูกพืชด้วยเหตุผลที่คล้ายกับลุงยา (ชื่อสมมุติ) โดยป้าจันเพ็ญ (ชื่อสมมุติ) เล่าว่า “...เมื่อก่อนป้าปลูกหอมแดง แต่ว่าราคามันตกต่ำ ขายไม่ได้ราคา การลงทุนในการปลูกหอมแดงนั้นสูงกว่ากำไรที่จะได้จากการปลูกหอมแดง และป้าเองเคยประสบกับปัญหาการปลูกหอมแดง คือ น้ำท่วม ทำให้หอมแดงที่ปลูกไม่ขึ้นเลย ตายหมด เงินที่เราลงทุนไปสูญเปล่า ป้าเลยคิดว่าถ้าอย่างนั้นควรเปลี่ยนพืชที่จะปลูกดีกว่า และอีกอย่างป้าไม่ได้มีทุนเยอะมาก อยากจะทำอะไรหรือปลูกพืชที่ดูแลเองได้ ไม่ต้องเสียเงินไปจ้างเขาช่วย...” (Chanphen Pseudonym, 2021) จากปัญหาที่ป้าจันเพ็ญ (ชื่อสมมุติ) ประสบ ทำให้ป้าปรับเปลี่ยนอาชีพ โดยในปัจจุบันป้าจันเพ็ญ (ชื่อสมมุติ) ปรับเปลี่ยนมาเลี้ยงหมู ปลูกผัก และปลูกข้าวร่วมด้วย ซึ่งป้าได้ใช้แรงงานในครัวเรือนช่วยกัน ได้แก่ สามของป้า ลูกชายและลูกสะใภ้ สำหรับข้าวที่ป้าปลูก ป้าจะขายในราคาตันละ 15,000 บาท ผลผลิตที่ป้าปลูกจะอยู่ที่ 4 ตัน ทำให้มีรายได้ประมาณ 60,000 บาท ต่อรอบการผลิต ส่วนผักที่ปลูกเสริมได้แก่ พริก กระบี่ หน่อไม้ฝรั่ง เป็นต้น ซึ่งในส่วนของพืชผักจะมีพ่อค้าคนกลางมารับซื้อที่สวนของป้า ทำให้ป้ามีรายได้หมุนเวียนทุกวัน โดยป้าจันเพ็ญ (ชื่อสมมุติ) กล่าวถึงประเด็นนี้ว่า “...ป้าปลูกพืชผักสวนครัวเหล่านี้ ป้าก็เก็บขายได้ทุกวัน ทำให้เรามีเงินหมุนเวียนใช้จ่ายในครอบครัว

แม้ว่าอาจจะได้ไม่เยอะ แต่ก็มีเงินเข้าทุกวัน การดูแลอาจใส่ปุ๋ย พ่นยาฆ่าแมลงบ้าง แต่ถ้าปลูกหอมแดงต้องดูแลอย่างดี ต้องดูว่าจะมีโรคอะไรเกิดขึ้นกับหอมแดงหรือไม่ ยาที่ฉีดพ่นแต่ละชุดก็แพงอยู่ ถ้าให้ปากกลับไปปลูกหอมแดงเหมือนเดิมอย่างนั้นคงไม่ไหวเหมือนกัน สุราษฎร์จ่ายไม่ได้...” (Chanphen Pseudonym, 2021)

ดังนั้น จากประเด็นในการไม่มีต้นทุนในการลงทุนปลูกหอมแดง ทำให้เกษตรกรปรับเปลี่ยนการปลูกพืช โดยหันมาปลูกพืชที่ไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายในการลงทุนปลูกที่มาก และเน้นการขายที่สร้างรายได้ให้กับครอบครัวทุกวัน เช่น การปลูกพืชผักสวนครัว ที่มีพ่อค้าคนกลางมารับซื้อ และมีเงินหมุนเวียนในครัวเรือน นอกจากนี้การประสบปัญหากับราคาหอมแดงที่ตกต่ำทำให้ชาวสวนปรับเปลี่ยนมาปลูกพืชชนิดอื่น เนื่องจากการลงทุนปลูกหอมแดงในแต่ละครั้งจำเป็นต้องใช้เงินลงทุนที่มาก ทั้งในเรื่องของ ค่าปุ๋ย ค่ายาบำรุง ค่าพันธุ์หอมแดง ค่าแรงงาน ค่าเก็บเกี่ยว และค่าขนส่ง เป็นต้น ซึ่งหากมีพื้นที่ในการปลูกที่มาก หมายถึงการลงทุนในแต่ละครั้งจำเป็นต้องใช้เงินมาก และไม่สามารถคาดเดาในอนาคตเรื่องของราคาหอมแดงว่าจะมีราคาที่สูงหรือตกต่ำในแต่ละปี เกษตรกรกลุ่มนี้จึงมองว่า เป็นการเสี่ยงต่อการลงทุน และเกษตรกรไม่มีเงินทุนมากพอที่จะนำมาลงทุน จึงปรับเปลี่ยนพืชหันมาปลูกพืชที่สามารถสร้างรายได้ทุกวัน ซึ่งดูจะคุ้มค่ามากกว่า

ภาพที่ 4 พริกและสวนพริกที่ปลูกของชาวบ้าน
ที่มา: ภาพถ่ายโดยนักวิจัย เมื่อวันที่ 31 มกราคม 2564

สรุปผลการวิจัย

การดำรงอยู่และการเปลี่ยนแปลงการผลิตหอมแดงภายใต้มนทัศน์ภูมิศาสตร์การเกษตร: กรณีศึกษาบ้านยางชุมใหญ่ หมู่ที่ 1 อำเภอยางชุมน้อย จังหวัดศรีสะเกษ แบ่งการศึกษาเป็น 2 ประเด็น คือ 1) ศึกษาถึงการดำรงอยู่การผลิตหอมแดงของเกษตรกรในพื้นที่บ้านยางชุมใหญ่ ที่ยังคงมีวิถีชีวิตและการประกอบอาชีพการผลิตหอมแดงเป็นหลัก ถึงแม้ว่าสถานการณ์ต่าง ๆ ในแต่ละปีจะมีการเปลี่ยนแปลงไป ราคาหอมแดงตกต่ำ การขาดทุนจากการผลิตหอมแดงขาย แต่เกษตรกรกลุ่มนี้ยังคงยึดถืออาชีพการผลิตหอมแดงเป็นอาชีพหลักและเป็น

แหล่งรายได้ของครอบครัว และ 2) ศึกษาการเปลี่ยนแปลงการผลิตหอมแดง โดยมีการเปลี่ยนชนิดของพืชจากหอมแดงเป็นพืชผักสวนครัว ในการสร้างรายได้หลักให้กับครอบครัว และยังมีเปลี่ยนวิถีชีวิตจากการเป็นเกษตรกร กลายมาเป็นผู้ให้เข้าพื้นที่ในการเพาะปลูก ด้วยเหตุผลที่แตกต่างกันออกไป โดยมีปัจจัยของการปรับเปลี่ยน ดังนี้

สำหรับเกษตรกรที่ยังคงมีการดำรงอยู่ในเรื่องของการปลูกหอมแดง พบว่ามีเหตุผลมาจากการเป็นอาชีพจากรุ่นสู่รุ่น ซึ่งครอบครัวเคยทำมาก่อน จึงสืบสานต่อ และการปลูกหอมแดงเป็นการสร้างอาชีพให้กับครอบครัว ซึ่งอาชีพการปลูกหอมแดงอยู่คู่กับคนในชุมชนมาช้านาน อาจกล่าวได้ว่าในอำเภอยางชุมน้อย เป็นพื้นที่ถิ่นปลูกหอมแดงขนาดใหญ่ในจังหวัดศรีสะเกษ จนมีคำขวัญในพื้นที่ว่า “ยางชุมน้อย แดนคนขยัน หมั่นทำกิน ถิ่นหอมแดง แหล่งกระเทียมโทน” จากคำขวัญสามารถอธิบายได้ว่าอาชีพหลักของคนในชุมชนคือ การปลูกหอมแดง จนกลายเป็นพืชเศรษฐกิจหลัก และการที่คนในชุมชนยังคงมีการปลูกกันต่อ ๆ มาเนื่องมาจากเป็นสืบทอดจากรุ่นสู่รุ่น รู้จักกระบวนการวิธีการปลูกจนถึงการเก็บเกี่ยวผลผลิต นอกจากนี้พื้นที่ในบ้นยางชุมใหญ่เป็นพื้นที่ที่เหมาะสมแก่การปลูกหอมแดง ทำให้หอมแดงมีคุณภาพที่ดี และสร้างรายได้ให้กับคนในชุมชน

ส่วนเกษตรกรที่ปรับเปลี่ยนอาชีพจากการปลูกหอมแดงเป็นอาชีพอื่น มาจากปัจจัยในเรื่องการเป็นผู้สูงอายุ และไม่มีแรงงานในการภาคการเกษตร และการไม่มีต้นทุนในการลงทุนปลูกหอมแดง ซึ่งทั้งสองปัจจัยทำให้เกษตรกรที่เคยปลูกหอมแดง ตัดสินใจเลือกมาประกอบอาชีพอื่นที่ไม่ต้องใช้แรงงานภาคการเกษตร ขณะเดียวกันในชุมชนมีกลุ่มคนที่เป็นผู้สูงอายุที่ไม่สามารถใช้แรงงานในภาคการเกษตรได้ ทำให้ต้องตัดสินใจประกอบอาชีพที่มีการใช้แรงงานน้อย หรือสามารถทำได้ด้วยตนเอง และกลุ่มคนที่เป็นแรงงานภาคการเกษตร ตัดสินใจเลือกจะละทิ้งอาชีพทางการเกษตร ตัดสินใจเข้ามาทำงานในตัวเมืองมากขึ้น

อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษา สามารถอภิปรายผลได้ 2 ประเด็นคือ เกษตรกรที่ยังคงมีการดำรงอยู่ในเรื่องของการปลูกหอมแดงและเกษตรกรที่ปรับเปลี่ยนอาชีพจากการปลูกหอมแดงเป็นอาชีพอื่น ซึ่งเกษตรกรที่ยังคงมีการดำรงอยู่ในเรื่องของการปลูกหอมแดง เนื่องมาจากหอมแดงเป็นพืชเศรษฐกิจหลักของชุมชน มีการปลูกต่อ ๆ กันมา และสร้างรายได้หลักของคนในชุมชนมาจากการขายหอมแดงในแต่ละปี ซึ่งสอดคล้องกับงานของ Yuwanna et al (2018) ที่ศึกษาเรื่องของการคงอยู่ของชาวในพื้นที่ราบชายฝั่งทะเลในตำบลแหลมสน มอญในประเด็นที่ว่า แม้พื้นที่ส่วนใหญ่จะเปลี่ยนไปเป็นปลูกยางพาราและปาล์มแต่ยังมีชาวบ้านส่วนหนึ่งที่ยึดถือและปฏิบัติการสืบต่อเรื่องของการทำนา ตามภูมิปัญญาของบรรพบุรุษ เช่นเดียวกับการปลูกหอมแดงมีการปลูกสืบทอดกันมา แม้ว่าจะมีพืชชนิดอื่นที่น่าสนใจและสามารถสร้างรายได้ให้กับเกษตรกร แต่เกษตรกรส่วนใหญ่ยังคงเลือกและตัดสินใจปลูกหอมแดงเช่นเดิม และในประเด็นของการยอมรับเทคโนโลยีการผลิตของชาวนา มีการใช้เทคโนโลยีเครื่องจักรกลเข้ามาใช้ เช่นเดียวกับการปลูกหอมแดงมีพัฒนาการใช้เครื่องมือที่ทันสมัยเข้ามาช่วย เช่น เครื่องแยกคัดหัวพันธุ์หอมแดง เพื่อประหยัดเวลาและทุนแรง

แต่สำหรับประเด็นของเกษตรกรที่ปรับเปลี่ยนอาชีพจากการปลูกหอมแดงเป็นอาชีพอื่น จากการศึกษาพบว่าประเด็นนี้จะมีความแตกต่างกับงานของ Saisakul (2019) ในส่วนของประเด็นของแรงงานภาคการเกษตรที่มีอายุมากกว่า 65 ปีมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น ส่งผลให้สัดส่วนผู้สูงอายุที่อยู่ในกำลังแรงงานมีแนวโน้มเพิ่มตามจำเป็นต้องให้ผู้สูงอายุที่มีศักยภาพเข้ามาทำงานทดแทนแรงงานผู้ที่อยู่ในวัยแรงงาน แต่ความแตกต่างในชุมชนบ้านยางชุมใหญ่ คือผู้สูงอายุที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป เลือกจะประกอบอาชีพที่ไม่ต้องใช้แรงงานมาก เช่น การปลูกผัก เลี้ยงหมู หรือเป็นผู้ให้ที่พักพิงที่แทนการเข้าไปทำงานในสวน เนื่องจากมีไม่มีแรงงาน หรืองานของ Nuchanart (2012); Suthirak (2016) and Wittaya (2009) ที่มีความคิดส่อคล่องในประเด็นของเรื่องของการปรับตัว โดยมีประเด็นที่มองว่า ควรมีการสร้างทางเลือกหลายทางการผลิตให้เกิดขึ้น และหารายได้เสริม นอกเหนือจากภาคการเกษตร ซึ่งในประเด็นนี้พบว่ากลุ่มเกษตรกรมีการปรับเปลี่ยนอาชีพอื่นเนื่องจากเป็นผู้สูงอายุและไม่มีแรงงานภาคการเกษตรในครัวเรือน และไม่มีทุนในการลงทุนปลูกหอมแดง เนื่องจากต้นทุนการปลูกหอมแดงมีราคาสูง ดังนั้นกลุ่มเกษตรกรดังกล่าวจึงเลือกปรับเปลี่ยนพื้นที่มาเป็นการปลูกพืชที่ไม่ต้องใช้แรงงานมาก แต่เน้นการขายเพื่อสร้างกำไรให้ได้ทุกวัน จึงมีความสนใจที่จะปลูกพืชผักสวนครัว โดยขายให้กับพ่อค้าที่มารับซื้อถึงสวน โดยไม่ต้องมีการลงทุนที่มาก และเน้นการดูแลแปลงผักได้ด้วยตัวเอง ถือเป็นแนวทางการสร้างรายได้อีกทางนอกเหนือจากการปลูกหอมแดง

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องและคนในชุมชนควรมีการวางแผนพัฒนาแปรรูปผลิตภัณฑ์หอมแดง เพื่อสามารถนำมาเป็นสินค้าในชุมชน และป้องกันราคาหอมแดงตกต่ำ เป็นการสร้างมูลค่าให้กับตัวหอมแดงได้
2. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรมีการสนับสนุนอาชีพอื่น ๆ หรือให้คำแนะนำเกี่ยวกับอาชีพอื่นที่นอกเหนือจากการปลูกหอมแดง เพื่อเป็นการสร้างรายได้ให้กับคนในชุมชนอีกทางหนึ่ง
3. คนในชุมชนควรมีการรวมกลุ่มกันในการกำหนดราคาส่งออกหอมแดง ให้เป็นมาตรฐานเดียวกัน เพื่อลดความเหลื่อมล้ำในการขายหอมแดง และไม่ให้พ่อค้าคนกลางกดราคาหอมแดง

ข้อเสนอแนะเชิงวิจัยและพัฒนา

1. ควรมีการวิจัยและพัฒนาหอมแดงในพื้นที่ให้มีคุณภาพที่ดียิ่งขึ้น เพื่อสามารถนำส่งออกไปยังประเทศเพื่อนบ้านหรือต่างประเทศได้
2. ควรทดลองและพัฒนาหอมแดงให้เป็นสินค้าเครื่องสำอาง เพื่อส่งเสริมรายได้ให้แก่คนในชุมชนอีกทางหนึ่ง

เอกสารอ้างอิง

Fongmun, S. (2019). Effects of Shortage of Agricultural Workers on Food Security in Chiang Mai.

Journal of Agricultural Research and Extension. 37(1): 118-125.

- Khemchalerm, W. (1995). **The 5th "Puei Ung Akorn" Special Lecture Show**. Bangkok: Faculty of Economics Thammasat University.
- LongMatcha, N. (2012^๗). **Adaptation of farmers to temperate Flowering plant production in Mae Chedi Mai Sub-district Wiang Pa Pao District Chiang Rai**. Thesis's Master of Science: Chiang Mai University.
- Phakchai, W., Chaisawat, P., Penawat, K., Boonnun, W. and Polken, K. (2019). An Analysis of Cost and Return of Shallot in Yangchumnoi District, Sisaket Province. **Sisaket Rajabhat University Journal**. 13(3): 118-123.
- Taosa, W. (2009). **Agricultural land use changes and peasants' adaptation: a case study of Sai Mun Village, Nong Prue Sub-district, Phanat Nikhom District Chonburi Province**. Thesis's Master of Science: Chiang Mai University.
- Technologychaoban. (2019). **"Shallots, Yang Chum Noi", the world's highest quality More popular, selling famous department stores - sending outside for sale in 3 countries**. https://www.technologychaoban.com/agricultural-technology/article_132013. 15 November 2021.
- Thongman, Y., Klanarong, N. and Hatta, K. (2018). **Persistence of rice in coastal plains case study : Laem Son Subdistrict, La-ngu District, Satun Province**. National Conference "Walailak Research" No. 10, 27-28 March 2018. Pages 1-8.
- Sukansil, W. (2014). **Rural North: Community and Change**. Naiwasan Panyakaew (Editor). Changing Society/Transforming Society: Collection of academic articles on the occasion of the 50th anniversary of the Faculty of Social Sciences Chiang Mai University. Research and Academic Service Center Faculty of Social Sciences Chiang Mai University.
- Shallot. (2017). **Knowledge box set**. https://www.technologychaoban.com/agricultural-technology/article_132013. 15 November 2021.
- Upanun, S. (2016). **Adaptation of para rubber growers in Muang District, Nan Province**. Thesis's Master of Science: Chiang Mai University.
- Yang Chum Yai Subdistrict Administrative Organization. (2021). **Community general information**. <http://www.yangchumyai.go.th/index.php>. 15 November 2021.